

Levy Economics Institute of Bard College

Στρατηγική Ανάλυση

Φεβρουάριος 2024

ΕΛΛΑΔΑ: ΏΡΑ ΝΑ ΜΕΙΩΣΟΥΜΕ ΤΗΝ ΕΞΑΡΤΗΣΗ ΑΠΟ ΤΙΣ ΕΙΣΑΓΩΓΕΣ

Δ.Β. Παπαδημητρίου, Ν. Ροδουδάκης, G.T. Yajima, G. Ζεζζα

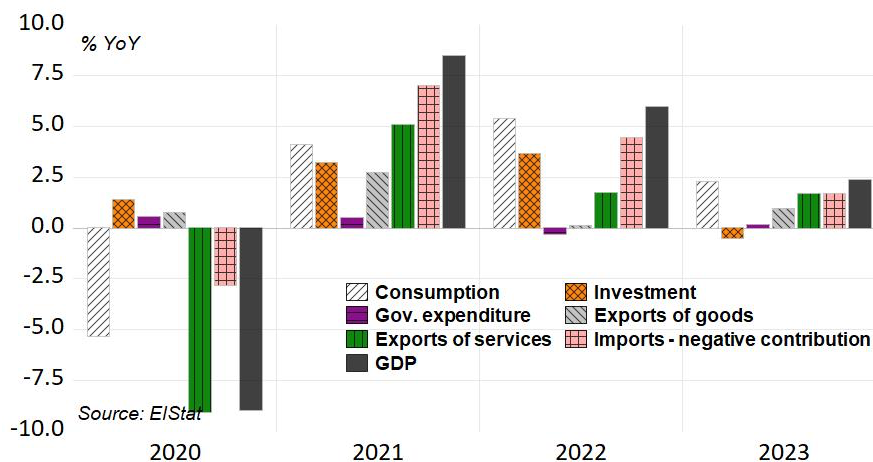
Φεβρουάριος 2024

Χτυπημένη από τη χρηματοπιστωτική κρίση το 2010-2012 και την επιβληθείσα λιτότητα που ακολούθησε, η Ελλάδα κατέστησε ανέφικτες τις προοπτικές γρήγορης ανάκαμψης και μάλιστα τις επιδεινωσε με την πανδημία Covid-19 που έπληξε την, περισσότερο από κάθε άλλη χώρα-μέλος του ευρώ, εξαρτώμενη από τον τουρισμό οικονομία της. Για να προστεθεί στην κατάσταση αυτή το πληθωριστικό σπινάλ που προκλήθηκε σε μεγάλο βαθμό από τις διαταραχές της αλυσίδας εφοδιασμού που σχετίζονταν με την πανδημία και επιδεινώθηκε περαιτέρω από τη σύγκρουση Ουκρανίας-Ρωσίας προκαλώντας. Όλο αυτό προκάλεσε ακόμα μεγαλύτερο «πόνο» στην ελληνική οικονομία, η οποία εξαρτάται από τις εισαγωγές ενέργειας και τροφίμων. Ο πληθωρισμός αυξήθηκε σε επίπεδα που παρατηρήθηκαν στη δεκαετία του 1990 και μόλις πρόσφατα ο μέσος ρυθμός του φαίνεται να έχει μειωθεί με ορισμένες εξαιρέσεις στα τρόφιμα, που μας θυμίζουν επίπεδα της δεκαετίας του 1980. Παρά τις δυσκολίες των συνεχώς αυξανόμενων τιμών των βασικών αγαθών σε συνδυασμό με τα περιορισμένα επίπεδα διαθέσιμου εισοδήματος, διαβάζοντας τα επίσημα

στατιστικά στοιχεία, φαίνεται ότι η ελληνική οικονομία έχει γυρίσει σελίδα από το 2021 και μετά καταγράφοντας αύξηση του ΑΕΠ κατά 8,1% και στη συνέχεια κατά 5,9% το 2022. Τα ετήσια στοιχεία δεν είναι ακόμη διαθέσιμα για το 2023, αν και οι εκτιμήσεις δείχνουν θετική ανάπτυξη και μάλιστα υψηλότερη από τις περισσότερες χώρες της Ευρωζώνης. Σύμφωνα με τη Eurostat "το πραγματικό ακαθάριστο κατά κεφαλήν εισόδημα, προσαρμοσμένο για τις κοινωνικές μεταβιβάσεις σε είδος, αυξήθηκε κατά 1,6% το 2022 καταγράφοντας τη δεύτερη μεγαλύτερη αύξηση στο μέσο όρο της ΕΑ20 που ήταν -0,9%. Το κατά κεφαλήν ΑΕΠ, ωστόσο, συγκαλύπτει προβλήματα κατανομής και δεν μπορεί, επομένως, να αποτελέσει αξιόπιστο μέτρο των οικονομικών επιδόσεων, όπως θα δούμε με τις αναλύσεις που ακολουθούν.

Όπως υποστηρίχθηκε σε προηγούμενες εκθέσεις μας (Papadimitriou, D. B. et al 2022a, 2022b) η παρέμβαση του δημόσιου τομέα βοήθησε όχι μόνο να διατηρηθεί, αλλά και να ενισχυθεί η κατανάλωση του ιδιωτικού τομέα και εκτιμούμε ότι αυτό συνέβη και το 2023. Επιπλέον, οι δημόσιες επενδύσεις κυρίως από τα προσωρινά ταμεία ανάκαμψης της ΕΕ επόμενης γενιάς (Recovery and Resilience Facility -RRRF) που προορίζονται για έργα φυσικής και κοινωνικής υποδομής, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη μείωση της ανεργίας -αν και εξακολουθεί να βρίσκεται στο δεύτερο υψηλότερο ποσοστό στην ΕΕ μετά την Ισπανία. Τα προσωρινά κονδύλια του RRF προορίζονταν για τη στήριξη της οικονομικής ανάκαμψης από την πανδημία και τη δημιουργία οικολογικότερων, πιο ψηφιακών και ανθεκτικών οικονομιών για την αντιμετώπιση των προκλήσεων της κλιματικής αλλαγής και των γεωπολιτικών κινδύνων. Η Ελλάδα, παρόλο που έχει ανακάμψει από την πανδημία, χρειάζεται να βελτιώσει το σύστημα υγείας και το εκπαιδευτικό της σύστημα, που είναι από τα πιο αδύναμα στην ΕΕ, να διευρύνει τη βάση απασχόλησης, να καθορίσει οικονομικούς τομείς που μπορούν να μειώσουν την εξάρτησή της από τις εισαγωγές, να επιταχύνει τη διαδικασία ψηφιακού μετασχηματισμού και να επικεντρωθεί στην οικολογικοποίηση της οικονομίας της. Αυτό είναι σαφώς μια δύσκολη αποστολή, αλλά για παράδειγμα, η Ελλάδα διαθέτει πολλά άτομα με κατάρτιση στην πληροφορική που επιθυμούν να παραμείνουν στην πατρίδα τους αντί να φύγουν στο εξωτερικό, καθώς και μεγάλες δυνατότητες μείωσης των εισαγωγών ενέργειας με επενδύσεις στην τεχνολογία που θα αξιοποιήσει αποτελεσματικά τους ανέμους και τον ηλιόλουστο ουρανό της ενισχύοντας την πράσινη ανάπτυξη (Papadimitriou, et al 2023a, 2023b).

Figure 1. Greece. Contributions to GDP growth

Η τελευταία έκθεση διαβούλευσης του ΔΝΤ (2024) αναθεώρησε τους ρυθμούς ανάπτυξης για την Ελλάδα υποδεικνύοντας επιβράδυνση, προβλέποντας ρυθμούς ανάπτυξης 2,3% για το 2023 και 2,1% για το 2024 με περαιτέρω μείωση στο 1,2% έως το 2028. Σημαντικοί μοχλοί ανάπτυξης για το 2023 ήταν η ιδιωτική κατανάλωση που υποστηρίζεται από πολλά κυβερνητικά προγράμματα και οι δημόσιες επενδύσεις από τα ταμεία NGEU. Ευοίωνες προβλέψεις περιλαμβάνονται στις φθινοπωρινές οικονομικές προβλέψεις της ΕΕ για το 2023 με ρυθμό αύξησης του ελληνικού ΑΕΠ 2,4% το 2023 (από τους υψηλότερους στην ΕΕ27), 2,3% το 2024 και 2,2% το 2025. Τέλος, ο κυβερνητικός προϋπολογισμός του 2024 που κατατέθηκε στη Βουλή προβλέπει ρυθμό ανάπτυξης 2,4% το 2023 που αυξάνεται σε 2,9% το 2024. Συνολικά, εξετάζοντας αυτές τις προβλέψεις στο πλαίσιο των προβλέψεων άλλων ευρωπαϊκών χωρών οι ρυθμοί ανάπτυξης δίνουν την αίσθηση ότι η οικονομία της Ελλάδας αποκλίνει από εκείνες του Βορρά, δηλαδή της Γερμανίας, της Ολλανδίας, της Αυστρίας, της Γαλλίας.

Συγκεκριμένα, ο ετήσιος ρυθμός αύξησης του πραγματικού ΑΕΠ το τρίτο τρίμηνο του 2023 αναφέρεται σε 2,1% για την Ελλάδα έναντι αναμενόμενου μέσου όρου μόλις 0,3% για τη ζώνη του ευρώ και 0,2% στη μεγαλύτερη ευρωπαϊκή οικονομία: Γερμανία.¹ Λαμβάνοντας υπόψη τους τριμηνιαίους ρυθμούς ανάπτυξης, ωστόσο, η Elstat ανέφερε επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης το τρίτο τρίμηνο σε σχέση με το προηγούμενο κατά μόλις 0,02% έναντι συρρίκνωσης 0,1 τόσο στη Γερμανία όσο και στη ζώνη του ευρώ. Η επιβράδυνση του ρυθμού ανάπτυξης υποδηλώνει την παρουσία ορισμένων εξωγενών

¹ Δεδομένα προέρχονται από την Trading Economics και τη βάση δεδομένων της Eurostat, πρόσβαση στις 18 Ιανουαρίου 2024.

σοκ που επηρεάζουν αρνητικά τις ευοίωνες προβλέψεις. Για την Ελλάδα, αυτά περιλαμβάνουν τις καταστροφικές πλημμύρες που έπληξαν την περιοχή της Θεσσαλίας στις αρχές Σεπτεμβρίου, τις υψηλότερες αυξήσεις των εισαγωγών σε σχέση με τις εξαγωγές, τη συνέχιση των υψηλών συντελεστών φορολογίας ΦΠΑ εκτός από τις δραματικές αυξήσεις των επιπέδων τιμών στα τρόφιμα που αναφέρθηκαν προηγουμένως και άλλες δυσμενείς επιπτώσεις από τον συνεχιζόμενο πόλεμο Ουκρανίας-Ρωσίας μαζί με τον νέο πόλεμο Ισραήλ-Γάζας που επηρεάζουν τις τιμές λόγω του υψηλότερου κόστους μεταφοράς. Όλα αυτά δεν αποτελούν καλό οίονο για την ελληνική οικονομία και αναμφίβολα θα εμποδίσουν τη συνέχιση των προβλεπόμενων υψηλών ρυθμών ανάπτυξης να υλοποιηθεί.

Στην παρούσα έκθεση, θα διερευνήσουμε λεπτομερέστερα τους καθοριστικούς παράγοντες των πρόσφατων επιδόσεων της οικονομίας, για να αξιολογήσουμε αν η τάση ανάπτυξης μπορεί να είναι βιώσιμη μεσοπρόθεσμα.

Στο Σχήμα 1, παρατηρούμε τη συμβολή στην ανάπτυξη των κύριων συνιστωσών του ΑΕΠ, από τη δραματική πτώση το 2020 λόγω της πανδημίας Covid-19 έως το τέλος του πρώτου εξαμήνου του τρέχοντος έτους, όπου τα στοιχεία μετρούν τον ρυθμό ανάπτυξης σε σύγκριση με την ίδια περίοδο του 2022.

Λιτότητα: Μια τραγική πλάνη

Αξίζει να σημειωθεί ότι, για να θέσουμε το αποτέλεσμα του κύριου κειμένου σε ιστορικό πλαίσιο, οι εξαγωγές το 2022 ήταν κατά 33% υψηλότερες - σε σταθερές τιμές - από ό,τι ήταν το 2007, κατά την τελευταία «κορυφή» του πραγματικού ΑΕΠ. Το πραγματικό ΑΕΠ εξακολουθεί να είναι 19,5% κάτω από την προηγούμενη κορύφωσή του, με την κατανάλωση των νοικοκυριών και της κυβέρνησης να είναι χαμηλότερη κατά 14 και 15% αντίστοιχα, και τον ακαθάριστο σχηματισμό πάγιου κεφαλαίου να είναι μειωμένος κατά ένα βαρύ 50%!

Αυτό είναι το αποτέλεσμα της στρεβλής λογικής των πολιτικών λιτότητας που επιβλήθηκαν στην Ελλάδα μετά το 2011: η φιλοσοφία που ενέπνευσε αυτές τις πολιτικές βασιζόταν στην υπόθεση ότι η δημοσιονομική εξυγίανση σε συνδυασμό με τη μισθολογική πειθαρχία θα μείωνε τα κρατικά ελλείμματα, αυξάνοντας παράλληλα το ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών, με μικρές μόνο προσωρινές επιπτώσεις στην ιδιωτική ζήτηση, καθώς τα χαμηλότερα κρατικά ελλείμματα θα μεταφράζονταν σε χαμηλότερους αναμενόμενους μελλοντικούς φόρους που θα οδηγούσαν σε αύξηση της τάσης για δαπάνες από το εισόδημα.

Η ελληνική οικονομία έδειξε την τραγική πλάνη της επικίνδυνης ιδέας της λιτότητας.

Όπως προκύπτει από το διάγραμμα, ο τουρισμός - δηλαδή οι εξαγωγές υπηρεσιών - δεν αποτελεί τον κύριο προσδιοριστικό παράγοντα της ανάπτυξης από το 2022 και μετά, ενώ η μεγαλύτερη θετική συμβολή προέρχεται πλέον από την κατανάλωση των νοικοκυριών.

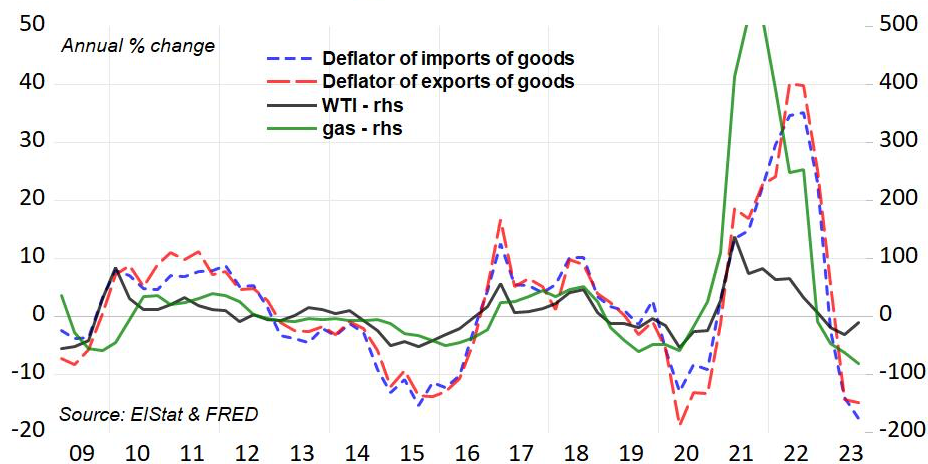
Υποθέτουμε ότι η αύξηση της κατανάλωσης είναι το αποτέλεσμα διαδικασιών που λειτουργούν προς αντίθετες κατευθύνσεις: για να εξακριβωθεί αν μπορεί να διατηρηθεί, είναι ζωτικής σημασίας να φωτιστεί η δυναμική του πληθωρισμού, η επίδρασή του στους πραγματικούς μισθούς, η αποταμίευση ή/και ο δανεισμός και οι προοπτικές της δημοσιονομικής πολιτικής, η οποία μέχρι σήμερα έχει χαλαρώσει σε μεγάλο βαθμό για να αμβλύνει τις επιπτώσεις του σοκ του Covid-19 και του πληθωρισμού.

Τιμές ενέργειας και εγχώριος πληθωρισμός

Ο δημόσιος διάλογος επικεντρώθηκε κυρίως στην πρόσφατη αύξηση των διεθνών τιμών της ενέργειας και, ως εκ τούτου, στον πληθωρισμό, κυρίως λόγω της εισβολής στην Ουκρανία και της επιβολής κυρώσεων κατά της Ρωσίας που επηρεάζουν και τα τρόφιμα. Ο πόλεμος Ισραήλ-Γάζας και άλλες τριβές στη Μέση Ανατολή προκαλούν αύξηση του κόστους μεταφοράς προσθέτοντας καύσιμα στα επίπεδα των τιμών. Ωστόσο, το σοκ στις διεθνείς τιμές της ενέργειας ξεκίνησε με τις διαταραχές στην αλυσίδα εφοδιασμού που συνδέονται με την πανδημία Covid-19.

Στο Σχήμα 2 αναφέρουμε την ετήσια μεταβολή της παγκόσμιας τιμής του φυσικού αερίου, που δημοσιεύεται από το ΔΝΤ, μαζί με την τιμή West Texas Intermediate (WTI), ένα κοινό μέτρο της διεθνούς τιμής του πετρελαίου. Η πρώτη έφτασε στο ελάχιστο εν μέσω της κρίσης Covid, τον Μάιο του 2020, στα 1,4 δολάρια ανά 1MMBTU, για να αυξηθεί στα 37,4 δολάρια τον Δεκέμβριο του 2021, πριν από την εισβολή στην Ουκρανία. Με τον πόλεμο και τις κυρώσεις η τιμή εκτοξεύτηκε ακόμη περισσότερο, στα 70 δολάρια τον Αύγουστο του 2022, αλλά μετά από αυτή την ημερομηνία μειώθηκε σταθερά, στα 11 δολάρια τον Δεκέμβριο του 2023, την ίδια τιμή που είχε κατά μέσο όρο το 2013/4. Παρομοίως, η τιμή του πετρελαίου κατέρρευσε με το lockdown το 2020, στο ελάχιστο των 16 δολαρίων ανά βαρέλι τον Απρίλιο, για να ανακάμψει γρήγορα, φθάνοντας σχεδόν στα 72 δολάρια τον Δεκέμβριο του 2021, με ένα περαιτέρω άλμα που πιθανώς συνδέεται με την ουκρανική κρίση, μέχρι τα 115 δολάρια ανά βαρέλι τον Ιούνιο του 2022. Έκτοτε η τιμή μειώθηκε σταθερά μέχρι τα 70 δολάρια τον Ιούνιο του 2022. Η τιμή μειώνεται σταθερά από τότε μέχρι τα 72 δολάρια τον Δεκέμβριο του 2023.

Figure 2. Price indices

Το Σχήμα 2 δείχνει τον αντίκτυπο στις τιμές των ελληνικών εξαγωγών και εισαγωγών. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις μας - και όπως φαίνεται στο σχήμα - οι τιμές αυτές συσχετίζονται έντονα με τις τρέχουσες και τις καθυστερημένες μεταβολές των διεθνών τιμών ενέργειας.²

Οι περισσότεροι οικονομολόγοι θεωρούν ότι η επιδείνωση του πληθωρισμού είναι αποτέλεσμα των απαιτήσεων των εργαζομένων για υψηλότερους μισθούς ώστε να συμβαδίζουν με τον πληθωρισμό. Τα ακόλουθα δύο Σχήματα (Σχήμα 3 και 4) αμφισβητούν αυτόν τον ισχυρισμό για την Ελλάδα. Το Σχήμα 3 δείχνει ότι ο εισαγόμενος πληθωρισμός μειώνεται, ενώ οι ονομαστικοί μισθοί χάνουν έδαφος μέχρι πρόσφατα, όπου και φαίνεται να ανακάμπτουν λόγω των αυξήσεων του κατώτατου μισθού που επηρεάζει τους μέσους μισθούς.

Το Σχήμα 4 δείχνει την πτωτική τάση του πραγματικού μισθού από το 2021 με βάση δύο μετρήσεις. Αυτός που προσδιορίζεται από τον δείκτη πραγματικών μισθών που δημοσιεύει η EIStat έχει καλύτερη επίδοση από τον άλλο δείκτη που προκύπτει διαιρώντας την αποζημίωση των εργαζομένων με τον αριθμό των απασχολούμενων (και οι δύο διαιρούνται με τον ΔTK). Σύμφωνα με το τελευταίο μέτρο,

² Επιπλέον, η παλινδρόμηση του αποπληθωριστή των εισαγωγών αγαθών έναντι των δύο μέτρων των διεθνών τιμών της ενέργειας δείχνει ότι ο αποπληθωριστής έχει μειωθεί περισσότερο το 2023 από ό,τι θα προέβλεπε η παλινδρόμηση.

οι πραγματικοί μισθοί παρέμειναν σταθεροί από το 2013 έως το 2021 και μειώθηκαν το τελευταίο έτος με τον εισαγόμενο πληθωρισμό.

Figure 3. Greece. Prices and wages

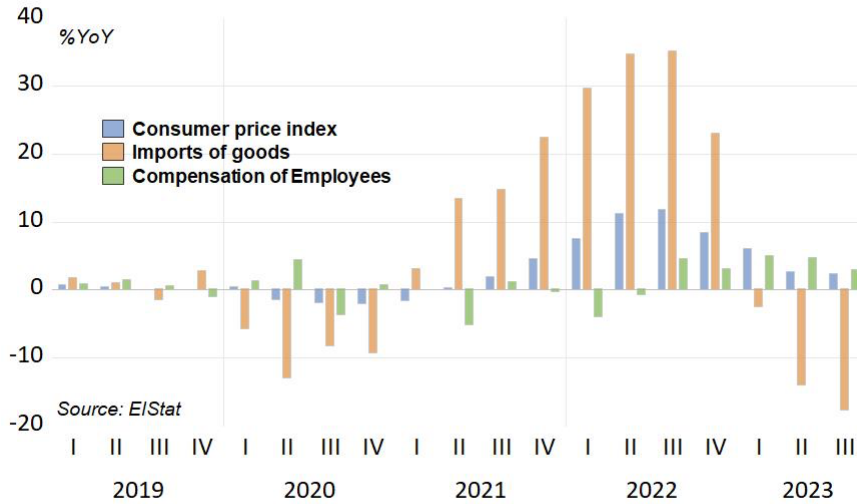
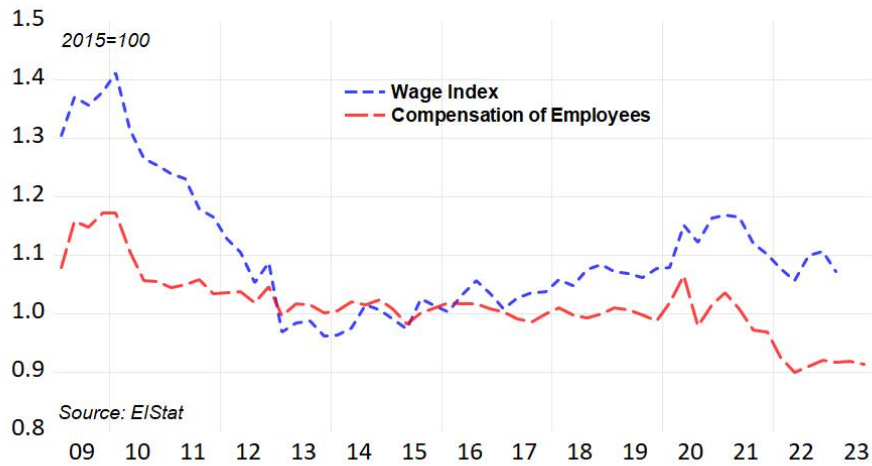

Figure 4. Greece. Real Wage indexes

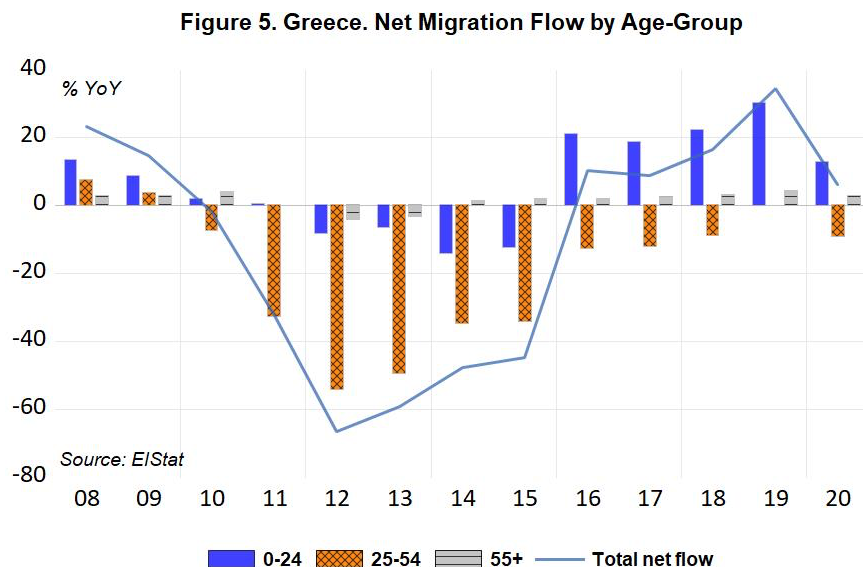

Η κυβέρνηση ανακοίνωσε άλλη μια μικρή αύξηση του κατώτατου μισθού από το 2024, σε συμμόρφωση με την κοινοτική οδηγία (2022) για τη σύγκλιση των κατώτατων μισθών.

Ένα θέμα που συζητήθηκε πολύ τελευταία είναι το δημογραφικό πρόβλημα που θα είναι σοβαρό τα επόμενα χρόνια.

Πληθυσμιακή Δυναμική

Η εξέταση της πληθυσμιακής δυναμικής της Ελλάδας αποκαλύπτει την επίδραση όχι μόνο των ποσοστών γεννήσεων και θανάτων, αλλά και σημαντικών μεταναστευτικών προτύπων, υποδεικνύοντας μια σύνθετη εικόνα δημογραφικών μεταβολών. Η αλληλεπίδραση αυτών των παραγόντων καθορίζει το συνολικό πληθυσμιακό ισοζύγιο, με την καθαρή μεταναστευτική ροή να διαδραματίζει καθοριστικό ρόλο. Η καθαρή μετανάστευση, η οποία υπολογίζεται αφαιρώντας τη φυσική κίνηση του πληθυσμού (ισοζύγιο γεννήσεων-θανάτων) από τον ετήσιο εκτιμώμενο πληθυσμό, μπορεί να υποδηλώνει είτε εισροή (θετικό ισοζύγιο) είτε έξοδο (αρνητικό ισοζύγιο) ατόμων, χωρίς να προσδιορίζει τον ακριβή αριθμό αυτών που εισέρχονται ή εξέρχονται από τη χώρα.

Από το 1957 έως το 1974, η Ελλάδα παρουσίασε καθαρή μεταναστευτική απώλεια, εκτός από το 1965, τάση που αντιστράφηκε από το 1975 έως το 2009 (Missos et al. 2022). Η επιστροφή στην καθαρή εκροή που παρατηρήθηκε από το 2010 έως το 2015 είναι αξιοσημείωτη για διάφορους λόγους: σηματοδότησε την πρώτη διακοπή της εισροής πληθυσμού από το 1974, συνέβη υπό διαφορετικό κοινωνικοπολιτικό πλαίσιο, που χαρακτηρίζεται από την εντονότερη γήρανση του πληθυσμού σε σχέση με την προηγούμενη περίοδο και ήταν πιο έντονη σε ετήσια βάση σε σύγκριση με την εκροή πριν από το 1974. Η κατάσταση άρχισε να βελτιώνεται από το 2016, με την καθαρή μετανάστευση να γίνεται θετική.

Το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού της Ελλάδας επιδεινώνεται, ωστόσο, από την ηλικιακή σύνθεση των μεταναστευτικών ροών, ιδίως μετά το 2008.

Παρά το γενικό θετικό μεταναστευτικό ισοζύγιο από το 2016 και μετά, η ανάλυση των μεταναστεύσεων συγκεκριμένων ηλικιακών ομάδων αποκαλύπτει μια ανησυχητική τάση. Η μεγαλύτερη ηλικιακή ομάδα (65 ετών και άνω) συνεχίζει να επιστρέφει στην Ελλάδα, ενώ οι νεότερες και οικονομικά παραγωγικές ηλικιακές ομάδες (30 έως 64 ετών) κατά κύριο λόγο φεύγουν, τάση που έχει μειωθεί εν μέρει από το 2016 και μετά, όπως φαίνεται στο Σχήμα 5.

Το πιο εντυπωσιακό χαρακτηριστικό που παρατηρείται είναι τα αρνητικά κυρίως πορτοκαλί τμήματα εντός των ράβδων, που αντιπροσωπεύουν την ηλικιακή ομάδα 25-54 ετών. Αυτή η δημογραφική ομάδα, η οποία συχνά θεωρείται η πιο παραγωγική οικονομικά λόγω των τυπικών ετών αιχμής του εισοδήματος και της συμμετοχής της στο εργατικό δυναμικό, περιλαμβάνει σταθερά την πλειονότητα της καθαρής μεταναστευτικής ροής. Η εξέχουσα θέση αυτής της ηλικιακής ομάδας στα μεταναστευτικά δεδομένα υπογραμμίζει τον σημαντικό ρόλο της στην αγορά εργασίας και τον δυνητικό αντίκτυπο στην οικονομία.

Μια άλλη κρίσιμη παρατήρηση είναι η νέα τάση στη συνολική καθαρή μεταναστευτική ροή που είναι εμφανής το έτος 2020. Η αύξηση αυτή (χωρίς να λαμβάνονται υπόψη οι επιπτώσεις της πανδημίας που ξεκίνησε το ίδιο έτος) υποδηλώνει την αντιστροφή της καθαρής εισροής μεταναστών που παρατηρήθηκε τα δύο προηγούμενα έτη, όπου η συνολική καθαρή μετανάστευση είχε φθάσει σε θετικά σημεία. Αυτά τα δημογραφικά πρότυπα υπογραμμίζουν τις μοναδικές προκλήσεις που αντιμετωπίζει η Ελλάδα, όπου το πρόβλημα της γήρανσης του πληθυσμού αναμένεται να συνεχιστεί με επιδείνωση των προοπτικών πληθυσμιακής σταθερότητας.

Διεθνές εμπόριο και ισοζύγιο πληρωμών

Σύμφωνα με την ElStat, για ολόκληρο το 2023, στοιχεία που αφορούν το διεθνές εμπόριο της Ελλάδας μειώθηκαν. Οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 8,7%, αντιπροσωπεύοντας 4.848,2 εκατ. ευρώ λιγότερα από το προηγούμενο έτος, και οι εισαγωγές μειώθηκαν κατά 13,3%, δηλαδή κατά 12.587,1 εκατ. ευρώ. Αυτή η εντονότερη μείωση των εισαγωγών είχε ως αποτέλεσμα τη βελτίωση του εμπορικού ελλείμματος κατά 20%, το οποίο ανήλθε σε 7.744,9 εκατ. ευρώ.

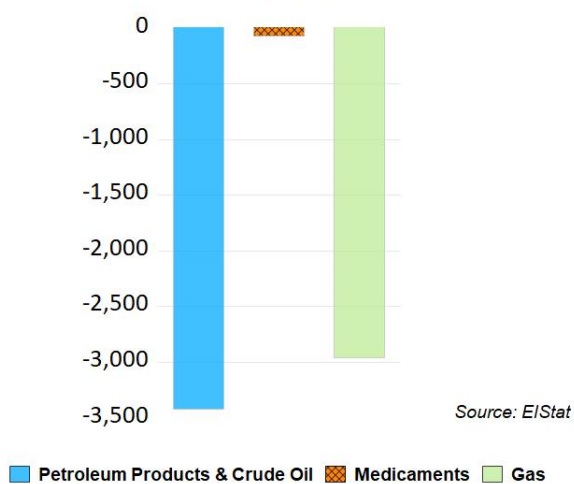
Όταν εξαιρούνται τα πετρελαιοειδή, η μείωση του όγκου του εμπορίου είναι λιγότερο σημαντική. Οι εξαγωγές μειώθηκαν κατά 3%, σε 35.174,2 εκατ. ευρώ το 2023 από 36.245,5 εκατ. ευρώ το 2022. Οι

εισαγωγές μειώθηκαν κατά 4,1%, σε 60.496,6 εκατ. ευρώ το 2023 από 63.054,7 εκατ. ευρώ το 2022. Κατά συνέπεια, το εμπορικό έλλειμμα παρουσίασε βελτίωση κατά 5,5%, από 26.809,2 εκατ. ευρώ το 2022 σε 25.322,4 εκατ. ευρώ το 2023.

Παρά τη γενική μείωση των εξαγωγικών επιδόσεων σε σύγκριση με το 2022, η Ελλάδα είδε βελτιώσεις σε παραδοσιακούς τομείς όπως τα τρόφιμα, τα μηχανήματα και τα οχήματα, και παρουσίασε αύξηση στα λίπη και τα έλαια, καθώς και στα ποτά και τον καπνό. Τα τρόφιμα αυξήθηκαν κατά 623,5 εκατ. ευρώ (9,0%), τα μηχανήματα και οχήματα κατά 64,7 εκατ. ευρώ (1,3%), τα ποτά και ο καπνός κατά 127,8 εκατ. ευρώ (11,1%), τα λίπη και έλαια κατά 388,3 εκατ. ευρώ (37,1%) και τα μη ταξινομημένα προϊόντα κατά 452,5 εκατ. ευρώ (293,8%) σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος.

Η ανάλυση της δυναμικής του εμπορίου των τεσσάρων κυριότερων εξαγωγικών αγαθών δείχνει ότι, με εξαίρεση το αλουμίνιο, η χώρα εισάγει σημαντικά περισσότερα από όσα εξάγει για τα τρία άλλα κύρια αγαθά, όπως απεικονίζεται στο Σχήμα 6. Η ανάλυση προκύπτει από την εξέταση της καθαρής εμπορικής αξίας των εν λόγω αγαθών, ενώ συμπονούμε ότι τα πετρελαιοειδή αθροίζονται με το αργό πετρέλαιο για να παρέχεται μια ολοκληρωμένη επισκόπηση.

**Figure 6. Greece. Net Trade Value of Key Goods (Exports - Imports)
(Million Euro)**

Αυτό το μοτίβο του εμπορίου γίνεται ακόμη πιο έντονο όταν διευρύνουμε την ανάλυση χρησιμοποιώντας τα δεδομένα της διεθνούς ταξινόμησης του εμπορίου (SITC 1) των αγαθών για την κατηγοριοποίησή τους. Σε αυτό το πλαίσιο, ανακαλύπτουμε ότι μεταξύ των δέκα καθορισμένων κατηγοριών, οι εισαγωγές της Ελλάδας υπερβαίνουν τις εξαγωγές σε οκτώ κατηγορίες, με εξαίρεση μόνο

τα ποτά και τον καπνό, μαζί με τα ζωικά και φυτικά έλαια, τα λίπη και τα κεριά, όπως τεκμηριώνεται στο Σχήμα 7. Η τάση αυτή υπογραμμίζει τη σημαντική εξάρτηση από την ξένη παραγωγή για ένα ευρύ φάσμα εμπορευμάτων, ιδίως βιομηχανικών προϊόντων, αναδεικνύοντας την ουσιαστική εξάρτηση της χώρας από τις διεθνείς αγορές για την οικονομική της συντήρηση.

Το Σχήμα 8 αποκαλύπτει τη δυναμική των διεθνών τιμών με τη συνεπαγόμενη επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου- δηλαδή, όταν οι εισαγωγές αγαθών αυξάνονται (κυρίως λόγω της αύξησης της σχετικής τιμής των εισαγωγών, σε συνδυασμό με τη χαμηλή εισαγωγική ελαστικότητα) οι αυξήσεις των εξαγωγών υστερούν.

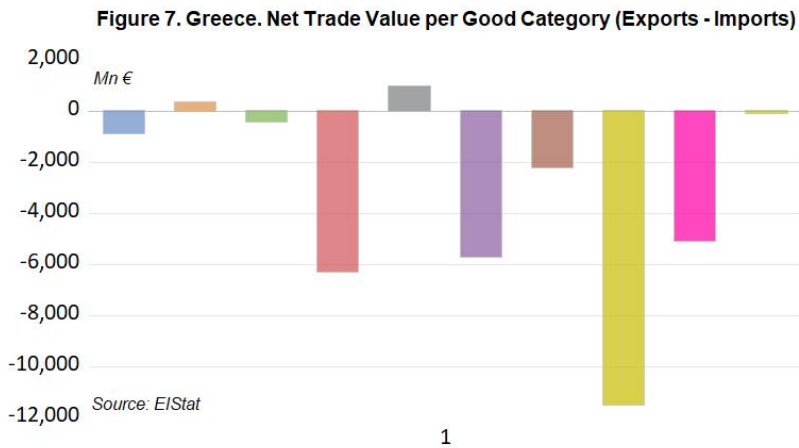

Figure 8. Greece. Components of trade at current prices

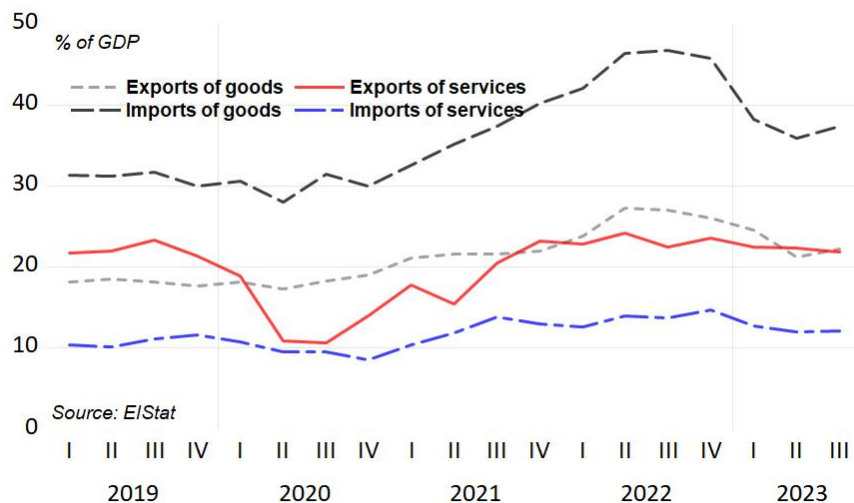
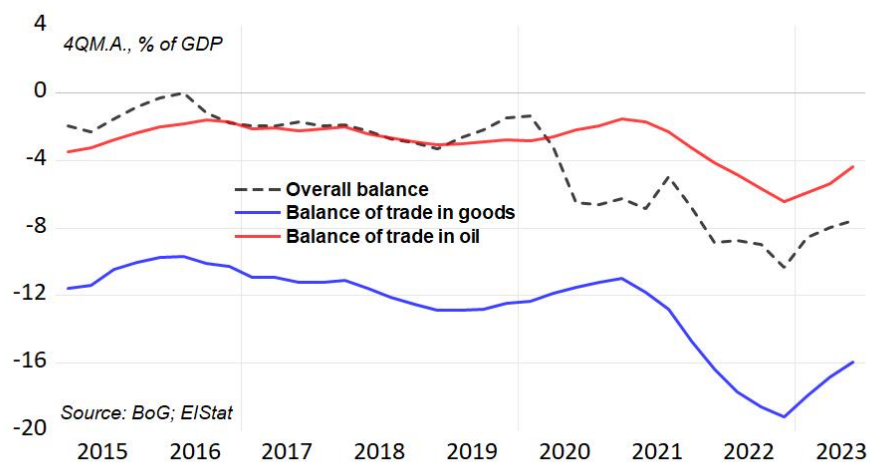
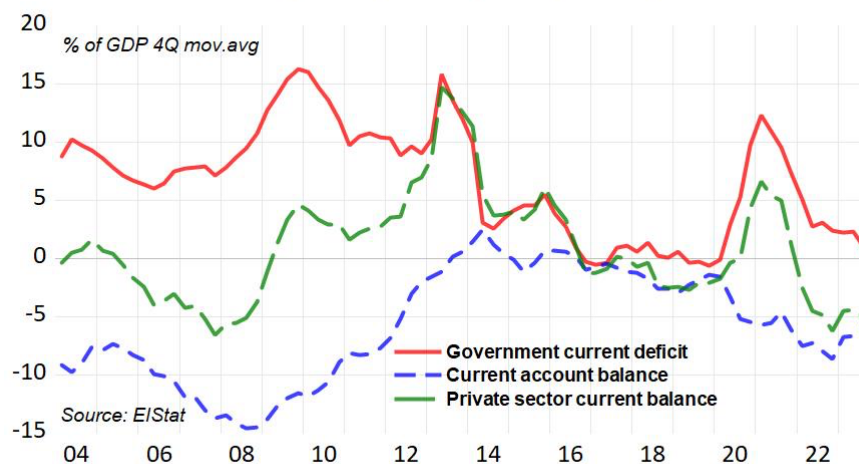

Figure 9. Greece. Current account balance

Το Σχήμα 9 δείχνει την επιδείνωση του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που αρχίζει με τα λουκέτα του Covid-19 και την κατάρρευση των εξαγωγών υπηρεσιών, ενώ συνεχίζεται με την αύξηση των εισαγωγών σε σχέση με το ΑΕΠ και όχι μόνο λόγω των τιμών της ενέργειας. Υπάρχουν αξιοσημείωτες μηνιαίες βελτιώσεις στη μείωση του ελλείμματος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών που ξεκινούν από τον Σεπτέμβριο του 2023 και συνεχίζονται έως τον Νοέμβριο του 2023 από τα στοιχεία που παρείχε πρόσφατα η Τράπεζα της Ελλάδος. Για τον μήνα Νοέμβριο του 2023 το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών ήταν 3,30 δισ. ευρώ από 3,91 δισ. ευρώ τον ίδιο μήνα του 2022.

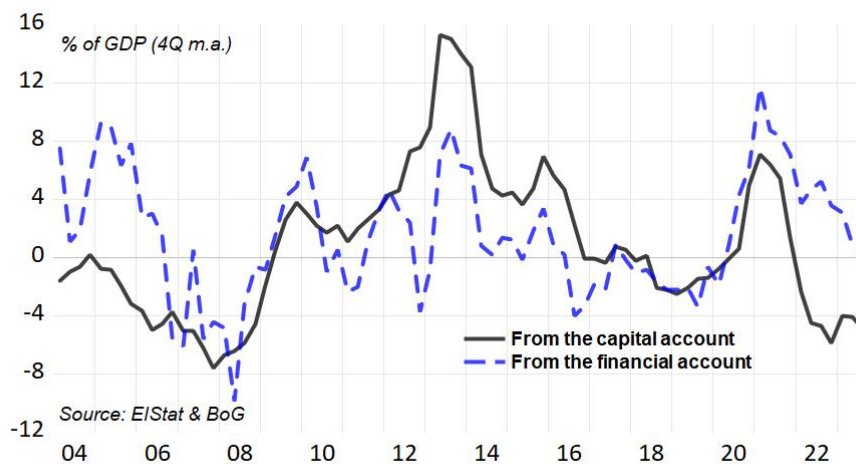
Figure 10. Greece. Sectoral balances

Τομεακά ισοζύγια

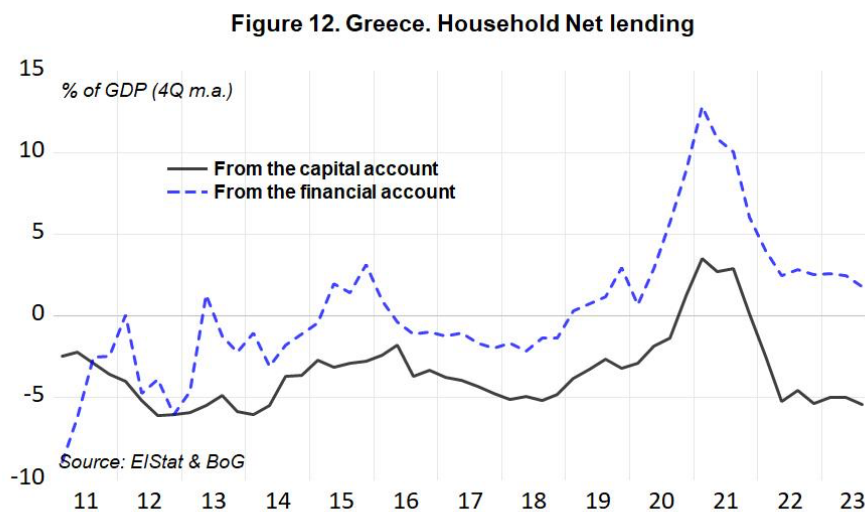
Όπως γνωρίζουν οι αναγνώστες των Στρατηγικών μας Αναλύσεων, δίνουμε ιδιαίτερη προσοχή στην αλληλεπίδραση των οικονομικών ισοζυγίων των τριών μακροοικονομικών τομέων. Το Σχήμα 10 δείχνει πώς το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, σε συνδυασμό με το σταθερό δημόσιο έλλειμμα, συνεπάγεται επιδείνωση του ισοζυγίου του ιδιωτικού τομέα, το οποίο βρίσκεται πλέον κοντά στο αρνητικό επίπεδο στο οποίο είχε φθάσει πριν από τη Μεγάλη Ύφεση.

Figure 11. Greece. Private sector NAFA

Η επιδείνωση του ισοζυγίου του ιδιωτικού τομέα δεν τεκμηριώνεται στα στοιχεία που παρέχει η Τράπεζα της Ελλάδος, αντιθέτως όπως δείχνει το Σχήμα 11 το ισοζύγιο κεφαλαίων του ιδιωτικού τομέα εμφανίζει πλεόνασμα και όχι έλλειμμα όπως προβλέπουν οι μη χρηματοοικονομικοί λογαριασμοί. Παρόλο που οι δύο τάσεις εμφανίζονται παρόμοιες, οι διακυμάνσεις είναι πολύ σημαντικές και όχι μόνο των πρόσφατων περιόδων.

Το τελευταίο φαίνεται πιο έντονα στο Σχήμα 12 που δηλώνει τη μεγάλη διακύμανση μεταξύ των μετρήσεων των τομεακών και κεφαλαιακών λογαριασμών των νοικοκυριών, ενώ το Σχήμα 13 επιβεβαιώνει την περίσσεια μετρητών, την απότομη ανοδική τάση των τραπεζικών καταθέσεων να συμπίπτει με τη διογκωμένη αγορά κατοικίας και τις πωλήσεις σε ξένους αγοραστές.

Περνώντας στον τομέα των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, παρατηρούμε ότι η διακύμανση μεταξύ των δύο μέτρων ακολουθεί αντίστροφη πορεία, καθώς το τομεακό ισοζύγιο είναι πλεονασματικό, ενώ το ισοζύγιο κεφαλαίων ελλειμματικό, όπως τεκμηριώνεται στο Σχήμα 14.

Figure 13. Greece. Household deposits

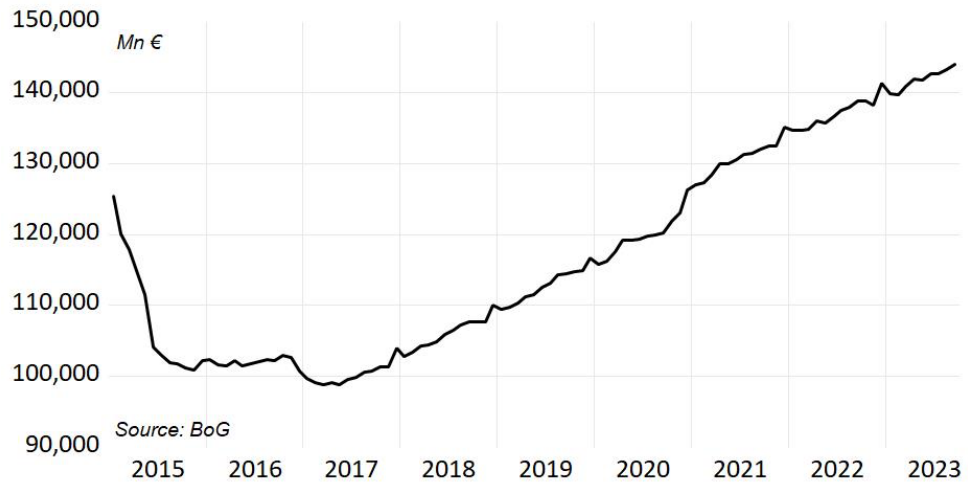
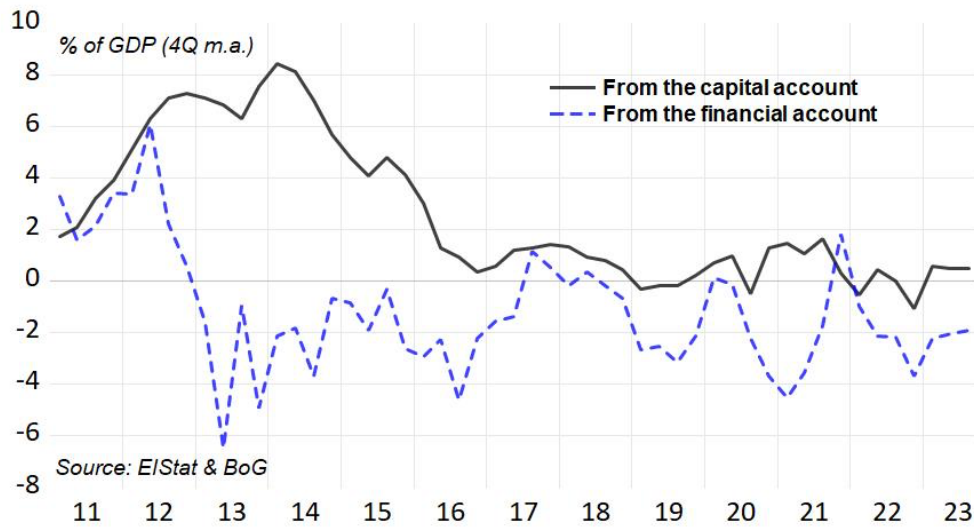

Figure 14. Greece. Non Financial Corporations: Net lending

Σενάριο βάσης

Οι εκθέσεις μας παρέχουν προσομοιώσεις της πορείας που είναι πιθανό να ακολουθήσουν οι τρεις θεσμικοί τομείς για την ενδιάμεση περίοδο. Όπως πάντα, χρησιμοποιούμε όσο το δυνατόν πιο ουδέτερες παραδοχές για τη βασική προσομοίωση και τα εναλλακτικά σενάρια. Στις προσομοιώσεις μας υποθέτουμε, μεταξύ άλλων, τις πιθανές πορείες των μεταβλητών νομισματικής και δημοσιονομικής πολιτικής.

Νομισματική πολιτική

Οι κεντρικές τράπεζες των ανεπτυγμένων οικονομιών εφάρμοσαν σφιχτή νομισματική πολιτική αυξάνοντας τα βραχυπρόθεσμα επιτόκια ως αντίδοτο στην επανεμφάνιση του πληθωρισμού και η ΕΚΤ ακολούθησε την ίδια στάση. Παρά τη σφιχτή νομισματική πολιτική, ωστόσο, τα μακροπρόθεσμα επιτόκια δεν έχουν αντιδράσει με κάποια αυξητική τάση με αποτέλεσμα να παρατηρείται μια ανεστραμμένη καμπύλη αποδόσεων. Αυτό είναι σημαντικό όταν γίνονται υποθέσεις σχετικά με την πιθανή πορεία των επιτοκίων για τους νεοεκδιδόμενους μακροπρόθεσμους κρατικούς τίτλους. Για τις προσομοιώσεις μας υποθέσαμε ότι τα επιτόκια για τα κρατικά χρεόγραφα δεν θα αυξηθούν περαιτέρω και ότι θα μειωθούν σταδιακά κατά περίπου 150 μονάδες βάσης τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2024 μετά τις αναβαθμίσεις της πιστοληπτικής ικανότητας από τους τρεις κύριους οίκους αξιολόγησης (Moody's, S & P και Fitch). Υποθέτουμε, επιπλέον, ότι η μείωση των πληρωμών των τόκων θα επηρεάσει κυρίως τους μη κατοίκους της χώρας, καθώς οι κάτοικοι θα συνεχίσουν να λαμβάνουν σταθερή ροή εισοδήματος από αυτό το είδος επενδύσεων.

Δημοσιονομική πολιτική

Η κρατική κατανάλωση αυξήθηκε αργά τα τελευταία τρία τρίμηνα, αλλά παρέμεινε σταθερά κάτω από το ποσοστό του πληθωρισμού. Η κρατική στήριξη της ατομικής κατανάλωσης κορυφώθηκε το πρώτο τρίμηνο του 2023 μειούμενη όμως τα δύο τελευταία τρίμηνα. Η συνδυασμένη αυτή συμπεριφορά υποδηλώνει μια τάση μείωσης της συνολικής κρατικής κατανάλωσης. Λαμβάνοντας υπόψη τις διάφορες ανακοινώσεις της κυβέρνησης για την καθαρή αύξηση των δαπανών στους τομείς της υγείας και της εκπαίδευσης με τις νέες προσλήψεις γιατρών, νοσηλευτών και εκπαιδευτικών από το 2024, προβλέπουμε μια ανάκαμψη της κρατικής κατανάλωσης.

Κρατικές επενδύσεις. Οι κρατικές επενδύσεις αναμένεται να αυξηθούν σημαντικά από την υλοποίηση έργων που χρηματοδοτούνται από το πρόγραμμα NGEU. Πρόσφατα, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετά την αξιολόγησή της ενέκρινε την αποδέσμευση του τρίτου αιτήματος της Ελλάδας για την καταβολή 3,4 δισ. ευρώ -ένας συνδυασμός επιχορηγήσεων και δανείων- στο πλαίσιο του NGEU του ΡΡΦ. Αυτή η τρίτη πληρωμή θα προστεθεί στα ήδη ληφθέντα 11,1 δισ. ευρώ. Τα διαθέσιμα στοιχεία από τους λογαριασμούς της γενικής κυβέρνησης δείχνουν αύξηση από το 2020 έως το 2021 κατά περίπου 1 δισ. ευρώ και από το 2021 έως το 2022 κατά περίπου 790 εκατ. ευρώ. Οι κυβερνητικές επενδύσεις το τρίτο τρίμηνο του 2023 αυξήθηκαν κατά σχεδόν 400 εκατ. ευρώ σε σχέση με το ίδιο τρίμηνο του 2022, αντανakλώντας την εκταμίευση των κονδυλίων του NGEU. Αν και οι μεταφορές αυτές θα συνεχιστούν ομαλά τους επόμενους μήνες του 2024, μένει να φανεί αν θα δαπανηθούν εγκαίρως. Προβλέπουμε ότι οι κρατικές επενδύσεις θα παραμείνουν σταθερές σε πραγματικούς όρους, αλλά υψηλότερες από τον μέσο όρο τους κατά την περίοδο πριν από την πανδημία Covid-19 κατά περίπου 500 εκατ. ευρώ ανά τρίμηνο.

Κοινωνικές παροχές. Οι κοινωνικές παροχές αυξήθηκαν κατά 268 εκατομμύρια ευρώ το πρώτο τρίμηνο του 2023 (σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο), αλλά στη συνέχεια μειώθηκαν κατά 333 εκατομμύρια ευρώ το δεύτερο τρίμηνο και κατά 24 εκατομμύρια ευρώ το τρίτο τρίμηνο, παρά την αύξηση του αριθμού των δικαιούχων. Προβλέπουμε ότι οι κοινωνικές παροχές θα παραμείνουν σταθερές σε πραγματικούς όρους για το 2024 και το 2025.

Οι **επιδοτήσεις** προς τις επιχειρήσεις αποτέλεσαν σημαντική στήριξη για την άμβλυση των επιπτώσεων της πανδημίας Covid-19 και διατηρήθηκαν σε υψηλό επίπεδο το 2022 αντισταθμίζοντας, κατά κάποιον τρόπο, τους αρνητικούς κραδασμούς από τις τιμές των εισαγωγών και κατ' επέκταση τις επιπτώσεις στις εγχώριες τιμές. Μέχρι τώρα, έχουν επανέλθει στα προ του Covid επίπεδα τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2023, και υποθέτουμε ότι θα παραμείνουν σταθερές σε ονομαστικούς όρους στο προ του Covid επίπεδα κατά τη διάρκεια της περιόδου προσομοίωσης.

Τα έσοδα από τους έμμεσους φόρους αυξήθηκαν σημαντικά το 2022. Μια πρόσφατη έκθεση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σχετικά με τις εισπράξεις έμμεσων φόρων έδειξε ότι η Ελλάδα βελτιώνεται σημαντικά στον τομέα της μείωσης της απόστασης μεταξύ των θεωρητικά αναμενόμενων εσόδων από έμμεσους φόρους και των πραγματικών εσόδων που εισπράττονται. Η βελτιωμένη τάση, που ξεκίνησε το 2020, αναμένεται να βελτιωθεί ακόμη περισσότερο, δεδομένου ότι η Ελλάδα υστερεί πολύ σε σχέση με τον μέσο όρο της ΕΕ-27. Υιοθετούμε μια εκ των υστέρων μέτρηση του συντελεστή έμμεσης φορολογίας, ο οποίος αυξήθηκε από περίπου 17% το τέταρτο τρίμηνο του 2022 σε 19% το δεύτερο τρίμηνο του 2023, για να υποχωρήσει στο 16,7% το τρίτο τρίμηνο. Προβλέπουμε ότι ο συντελεστής αυτός θα παραμείνει σταθερός κατά την περίοδο προσομοίωσης.

Ο εκ των υστέρων άμεσος φορολογικός συντελεστής ήταν κατά μέσο όρο στο 11% κατά την περίοδο πριν από την πανδημία Covid-19 από το 2014 έως το 2019 και μειώθηκε κατά αρκετές ποσοστιαίες μονάδες κατά τη διάρκεια της πανδημίας, για να αυξηθεί ξανά στο 10% κατά μέσο όρο την περίοδο 2021-2. Τα δύο τελευταία διαθέσιμα τρίμηνα παρατηρείται σταθερή αύξηση στο 13% και αυτό ενδέχεται να αυξηθεί περαιτέρω λόγω της πρόσφατης θέσπισης νομοθεσίας για τη θέσπιση ενός υποχρεωτικού ελάχιστου εισοδήματος για όλους τους αυτοαπασχολούμενους και τις μικρές επιχειρήσεις, επί του οποίου θα βασιζονται οι φόροι. Δεδομένου ότι η επίδραση στους πρόσθετους φόρους που εισπράττονται σχετικά με τη νέα αυτή νομοθεσία είναι άγνωστη, υποθέτουμε ότι το 13% παραμένει σταθερό κατά την περίοδο προσομοίωσης.

Το εκ των υστέρων ποσοστό των κοινωνικών εισφορών ήταν περίπου 10% χαμηλότερο το 2023Q1 σε σχέση με τον μέσο όρο του 2014-22. Παρόλο που ανέκαμψε τα δύο τελευταία τρίμηνα, υποθέτουμε ότι θα παραμείνει σταθερό κατά την περίοδο προσομοίωσης, αντί να αυξηθεί ξανά στον προηγούμενο μέσο όρο του.

Οι τρέχουσες μεταβιβάσεις προς την κυβέρνηση από το εξωτερικό αυξήθηκαν από το 2017, όταν ήταν στα 3,6 δισεκατομμύρια ευρώ, φθάνοντας τα 5,8 δισεκατομμύρια ευρώ το 2020, το έτος της πανδημίας, αυξάνοντας περαιτέρω στα 7,5 δισεκατομμύρια ευρώ το 2021 και μειούμενες στα 6,6 δισεκατομμύρια ευρώ το 2022. Αυτές οι μεταβιβάσεις περιλαμβάνουν πιθανότατα τα κονδύλια του NGEU και προβλέπουμε ότι θα παραμείνουν σταθερές κατά την περίοδο προβολής έως το 2025.

Τιμές

Το τρίτο τρίμηνο του 2023 οι αποπληθωριστές τόσο για τα εισαγόμενα όσο και για τα εξαγόμενα αγαθά σταμάτησαν την πτωτική τους πορεία και δεν είναι εύκολο να προβλεφθεί αν θα παραμείνουν σταθεροί, όπως συνέβη την περίοδο 2018-2020 ή θα επαναλάβουν μια μέτρια αύξηση, όπως την περίοδο 2016-

2018. Δεδομένης αυτής της αβεβαιότητας, υποθέτουμε ότι οι τιμές των εισαγωγών, δηλαδή ο αποπληθωριστής για τα εισαγόμενα αγαθά, θα σταθεροποιηθεί κατά την περίοδο προσομοίωσης. Παρόμοια πρόβλεψη υποθέτουμε και για τον αποπληθωριστή των εισαγωγών υπηρεσιών.

Σε αυτή τη βάση, αναμένουμε ότι το εγχώριο επίπεδο τιμών, δηλαδή ο αποπληθωριστής για την κατανάλωση των νοικοκυριών, θα αυξηθεί με ετήσιο ρυθμό 4% το τελευταίο τρίμηνο του 2023 και στη συνέχεια θα συγκλίνει προς το 2,6% από το πρώτο τρίμηνο του 2024 και μετά.

Οι ονομαστικοί μισθοί έχασαν έδαφος έναντι των τιμών το τρίτο τρίμηνο του 2023, αλλά υποθέτουμε ότι θα συμβαδίζουν με τον πληθωρισμό από το τελευταίο τρίμηνο του 2023 και μετά.

Αγορά κατοικίας

Κατά τα τρία τελευταία τρίμηνα του 2023, ο δείκτης της αγοραίας τιμής των κατοικιών αυξήθηκε κατά μέσο όρο κατά 8% ετησίως, αποτέλεσμα της αυξημένης ζήτησης από ξένους αγοραστές στο πλαίσιο του προγράμματος Golden Visa, καθώς και από θεσμικούς φορείς και Έλληνες κατοίκους. Προβλέπουμε ότι η τιμή αυτή θα συνεχίσει να αυξάνεται, αν και με βραδύτερο ετήσιο ρυθμό 6%, μέχρι το τέταρτο τρίμηνο του 2024, και στη συνέχεια θα συγκλίνει αργά προς ένα ρυθμό αύξησης 2% για το υπόλοιπο της περιόδου προσομοίωσης.

Υποθέτουμε ότι η απόκτηση μη παραγόμενων, μη χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων από αλλοδαπούς θα συνεχιστεί το 2024, αλλά με βραδύτερο ρυθμό.

Ο αντίκτυπος των πλημμυρών

Σύμφωνα με πολλούς υπολογισμούς, οι πλημμύρες του Σεπτεμβρίου στην Περιφέρεια Θεσσαλίας και αλλού θα μειώσουν την εγχώρια κατανάλωση και κατ' επέκταση θα αυξήσουν τις εισαγωγές αγαθών το δεύτερο εξάμηνο του 2023.

Η κυβέρνηση στον προϋπολογισμό που κατέθεσε στη Βουλή, για την αντιστάθμιση των επιπτώσεων των φυσικών καταστροφών συμπεριέλαβε μέτρα οικονομικής στήριξης που ανέρχονται, σε περίπου 600 εκατ. ευρώ ετησίως αρχής γενομένης από το 2024. Αυτό είναι πολύ μικρό για να αντισταθμίσει το κόστος μόνο της πλημμύρας στη Θεσσαλία ύψους περίπου 2,8 δισεκατομμυρίων ευρώ, πόσο μάλλον όλων των άλλων περιβαλλοντικών καταστροφών του περασμένου καλοκαιριού. Υποθέτουμε ότι τα 600 εκατ. ευρώ θα μεταφερθούν στον ιδιωτικό τομέα μέσω υψηλότερων επιδοτήσεων από το 2024 και μετά.

Προβλέψεις

Οι προβλέψεις του βασικού μας σεναρίου αποκαλύπτουν ότι η αύξηση της παραγωγής για το προηγούμενο έτος 2023 θα είναι χαμηλότερη από τις προβλέψεις της κυβέρνησης και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο 1,9%, ενώ το τρέχον έτος και το επόμενο έτος η αύξηση του ΑΕΠ θα είναι 0,7% και 1,7% αντίστοιχα. Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών θα συνεχίσουν να αυξάνονται, αλλά θα αντισταθμίζονται κατά κάποιο τρόπο από τις εισαγωγές, ενώ η ιδιωτική κατανάλωση θα επιβραδυνθεί λόγω της πιο περιορισμένης κρατικής στήριξης και της μειωμένης αγοραστικής δύναμης λόγω του αυξημένου επιπέδου τιμών των βασικών αγαθών. Ο δημόσιος τομέας θα καταγράψει τόσο πρωτογενή όσο και συνολικά πλεονάσματα το 2023 και αυτά θα αυξηθούν περαιτέρω το 2024 και το 2025 μειώνοντας τον λόγο του χρέους προς το ΑΕΠ, αλλά εξακολουθούν να παραμένουν τα υψηλότερα μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωζώνης.

Πίνακας 1. Βασικές Προβολές

Ετήσιοι ρυθμοί ανάπτυξης

	2023	2024	2025
ΑΕΠ	1.9	0,7	1.7
Κατανάλωση	0.4	-2.4	0.2
Επένδυση	3.7	-4.7	0,8
Κρατικές δαπάνες	0,8	-0,8	1.3
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	3.9	7.1	5.9
- Εξαγωγές αγαθών	2.1	0,9	1.2
- Εξαγωγές υπηρεσιών	5.9	13.9	10.5
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	0,6	0,8	2.4
- Εισαγωγές αγαθών	0	-2.3	-0,7
- Εισαγωγές υπηρεσιών	2.5	10.5	10.6

Ποσοστό του ΑΕΠ

Συνολικό κυβερνητικό πλεόνασμα/έλλειμμα	0,8	1.4	3.0
Πλεόνασμα/έλλειμμα πρωτογενούς κυβέρνησης	4.2	4.1	5.2

Πηγή: Υπολογισμοί συγγραφέων

Συμπεράσματα

Παρά τη γεωπολιτική αστάθεια από τους συνεχιζόμενους πολέμους Ουκρανίας-Ρωσίας και Ισραήλ-Γάζας και τα υψηλότερα του αναμενόμενου ποσοστά πληθωρισμού, ιδίως στα βασικά αγαθά, η Ελλάδα κατάφερε να καταγράψει τους υψηλότερους ρυθμούς ανάπτυξης το 2021 και το 2022 μεταξύ των κρατών μελών της Ευρωζώνης. Παρά τη συσσωρευμένη δυναμική, οι ρυθμοί ανάπτυξης, με βάση τα επίσημα στατιστικά στοιχεία του 2023Q3, θα επιβραδυνθούν από το 2023 και θα συνεχιστούν τα επόμενα δύο χρόνια. Οι προβλέψεις του Levy Institute για την αύξηση του ΑΕΠ δείχνουν ότι θα είναι 1,9%, 0,7% και 1,7% το 2023 έως το 2025. Η απαισιοδοξία που αποτυπώνεται οφείλεται στην επιβράδυνση των ιδιωτικών καταναλωτικών δαπανών, στη σημαντική απώλεια παραγωγής λόγω των κλιματικών ζημιών από πλημμύρες και πυρκαγιές και την αδυναμία της κυβέρνησης να διαθέσει οικονομικούς πόρους για την ταχεία αντιμετώπισή τους και στις καθυστερήσεις στην πρόοδο και ολοκλήρωση των έργων υποδομής που χρηματοδοτούνται από ευρωπαϊκά κονδύλια του NGEU.

Οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών θα συνεχίσουν να καταγράφουν αυξήσεις, ιδίως στις δραστηριότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό. Οι πλεονασματικοί προϋπολογισμοί της κυβέρνησης αναμένεται να κλείσουν με πρωτογενή και συνολικά πλεονάσματα, τα οποία σε συνδυασμό με τον σχετικά υψηλό πληθωρισμό θα αυξήσουν το ονομαστικό ΑΕΠ που με τη σειρά του θα βελτιώσει σημαντικά τον λόγο χρέους προς ΑΕΠ. Τα υψηλότερα φορολογικά έσοδα, άμεσα και έμμεσα και υποβοηθούμενα από τον πληθωρισμό, θα επιβαρύνουν τα εισοδήματα των νοικοκυριών μειώνοντας τις καταναλωτικές δαπάνες, που είναι η κύρια αιτία της μείωσης του ΑΕΠ. Τα επίσημα στατιστικά στοιχεία της Elstat δείχνουν βελτιώσεις στην καταπολέμηση της ανεργίας, παρόλο που οι εγγεγραμμένοι άνεργοι στην Έκθεση Εργάνη του Υπουργείου Εργασίας (2024) είναι πολύ υψηλότεροι από αυτούς που αναφέρει η Elstat (2024). Οι συγκριτικά χαμηλότεροι μισθοί σε συνδυασμό με τα παρατεταμένα ωράρια εργασίας αποτελούν αντικίνητρο για πολλά εξειδικευμένα άτομα που επιλέγουν να μεταναστεύσουν στο εξωτερικό για καλύτερες ευκαιρίες απασχόλησης σε συμφωνία με τις δεξιότητές τους ή να παραμείνουν προσωρινά άνεργοι. Οι εργοδότες καταφεύγουν στην πρόσληψη μεταναστών και προσφύγων. Η συνεχιζόμενη διαρροή των πιο οικονομικά παραγωγικών ατόμων αποτελεί μια ανησυχητική τάση, ιδίως στο πλαίσιο της συνολικής δημογραφικής δυναμικής της Ελλάδας, δεδομένης της γήρανσης του πληθυσμού.

Αναφορές

Directive (EU) 2022/2041 of the European Parliament and of the Council of 19 October 2022 on adequate minimum wages in the European Union

https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?toc=OJ%3AL%3A2022%3A275%3ATOC&uri=uriserv%3AOJ.L_.2022.275.01.0033.01.ENG

International Monetary Fund, Global price of Natural gas, EU [PNGASEUUSDM], retrieved from FRED, Federal Reserve Bank of St. Louis; <https://fred.stlouisfed.org/series/PNGASEUUSDM>

International Monetary Fund “Mission Concluding Statement “ retrieved from <https://imf.org/en/News/Articles/2023/11/14/Greece-CS-2023?cid=em-COM-123-47452>

International Monetary Fund “2023 Article IV Consultation Statement” retrieved <https://www.imf.org/en/News/Articles/2024/01/23/pr2423-imf-concludes-2023-article-iv-consultation-with-greece>

Missos, V., Rodousakis, N., & Soklis, G. 2022. On measuring the impact of internal devaluation in Greece: Poverty, flexibility, migration and growthless employment. *World*, 3(2), 313-326

Papadimitriou, D. B., and N. Rodousakis 2023b “The Challenges for the New Greek Government” Policy Note 2023/2. Annandale-on-Hudson, NY: Levy Economics Institute of Bard College. June 2023

Papadimitriou, D. B., G. Toshiro Yajima, and G. Zezza 2023a. “Greece: Higher Growth at What Cost?” Policy Note 2023/1. Annandale-on-Hudson, NY: Levy Economics Institute of Bard College. March

Papadimitriou, D. B., N. Rodousakis, and G. Zezza 2022b. “Greece: Recovery, or Another Recession?” Strategic Analysis. Annandale-on-Hudson, NY: Levy Economics Institute of Bard College. October

Papadimitriou, D. B., N. Rodousakis, and G. Zezza 2022a. “Is Greece on the Road to Economic Recovery?” Strategic Analysis. Annandale-on-Hudson, NY: Levy Economics Institute of Bard College. March

Πηγές Δεδομένων

ELSTAT: <https://www.statistics.gr> and various reports

Bank of Greece: <https://bankofgreece.gr/> and various reports

Eurostat on imports <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/7fb8bef0-9a61-43ed-9e1c-1bf60a08ff92?lang=en>

Trading Economics: various reports